

Addendum bomenplan Stad Antwerpen

Verfijningen van het stedelijk bomenplan
m.b.t. het openbaar domein

Voorwoord

Toekomstbomen, toekomststad: bouwen aan een leefbare metropool

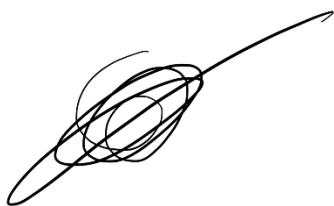
Antwerpen kiest resoluut voor een groene toekomst. Met het Bomenplan 2.0 hebben we in 2021 een stevige basis gelegd, met focus op **het realiseren van Toekomstbomen en het vergroten van groenvolume**. Ons stedelijk groenbeleid blijkt vandaag al toonaangevend en werd overgenomen door diverse steden en organisaties. Maar onze ambitie reikt nóg verder. Dit addendum verfijnt die visie en vertaalt ze naar concrete handvaten voor het openbaar domein. Want bomen zijn meer dan decoratie: ze zijn onze bondgenoten in de strijd tegen hittestress, wateroverlast en luchtvervuiling. Ze maken onze stad leefbaar, gezond en aantrekkelijk.

In het bestuursakkoord 2025-2030 hebben we die ambitie expliciet verankerd. We zetten in op een **levendige, veilige, groenblauwe stadsomgeving** en verbinden dat met onze klimaatdoelstellingen. Het principe van 3-30-300 is daarbij richtinggevend: drie zichtbare bomen per woning, 30% kroonbedekking op wijkniveau en toegankelijk groen op 300 meter. We koppelen dit aan robuuste maatregelen zoals het behoud van bestaande bomen, het creëren van doorwortelbare volumes en het beschermen van onze Toekomstbomen.

Onze stad wil verder het goede voorbeeld blijven geven. We vergroenen straten, pleinen en parken waar mogelijk, versterken de biodiversiteit en maken ruimte voor water. We blijven inzetten op **kwalitatieve bomen** die kunnen uitgroeien tot volwaardige **Toekomstbomen** met een lange levensduur. Zo bouwen we aan een stad die niet alleen vandaag aantrekkelijk is, maar ook bestand is tegen de uitdagingen van morgen.

Als **European City of Trees** 2023 is Antwerpen niet alleen trots op deze erkenning, maar voelen we ook de verantwoordelijkheid om verder te gaan. Deze titel daagt ons uit om te blijven pionieren, inspireren en onze groene ambities waar te maken. Met dit addendum zetten we een nieuwe stap in dat verhaal. Een verhaal dat mee vorm kreeg dankzij de uitgebreide input van onze stadsdiensten, districten, middenveld en externe ontwerpteam.

Samen met onze partners, districten en bewoners maken we van Antwerpen een weerbare en groene stad die ademt, koelt en bloeit.

16 januari 2026

Ken Casier

Schepen bevoegd voor Publiek Domein & Groen
Stad Antwerpen

1. Maximaliseren van het groenvolume (ontwerpvisie)

1.1. Monitoring van het globale groenvolume

Waar dit in grootstedelijke context haalbaar is, trachten we elke woning te voorzien van 3 zichtbare bomen, 30% boomkruinbedekking en toegankelijk groen op 300 meter. We gaan als stad zo het engagement aan om het groenvolume in de stad te vergroten.

Zowel het globale groenvolume (op openbaar & privaat domein, de 30 van de 3-30-300) van de Stad als de locatie van kwalitatieve bomen (op openbaar & privaat domein, de 3 van de 3-30-300) zal doorheen de jaren gemonitord worden aan de hand van lucht- of satellietbeelden die de puntlocaties en horizontale kroonprojecties weergeven. De lucht- of satellietbeelden zullen worden aangekocht en geven idealiter ook een indicatie van de boomconditie (bijvoorbeeld aan de hand van infraroodbeelden).

1.2. Bomentoets, wortelonderzoek en groenvolumebalans

In het ontwerpproces worden boomonderzoeken aangeleverd door stedelijke of externe European Tree Technicians of European Tree Workers. Deze rapporten zijn groentechnisch, enkel van toepassing op bomen en worden objectief uitgevoerd. Er wordt naar gestreefd om boomrapporten op te leveren binnen de maand na intake van een nieuw project.

- Een **bomentoets** wordt opgemaakt bij de start van een (her)aanlegproject van het openbaar domein (bij de start van de fase van projectdefinitie/concept) op basis van bovengronds onderzoek. Een bomentoets deelt de aanwezige bomen, cfr. het stedelijk bomenplan 2.0, in één van volgende waardeklassen in:
 - ◇ maximaal te behouden bomen;
 - ◇ bij voorkeur te behouden bomen;
 - ◇ weinig waardevolle bomen;
 - ◇ te verwijderen bomen (bv omdat ze kwijnend zijn of een beperkte levensverwachting hebben).
- Een **wortelonderzoek** is een ondergronds onderzoek dat inzicht geeft in de ligging en dikte van wortels, evenals de bodemkwaliteit. Dit onderzoek wordt uitgevoerd bij bomen die, op basis van de bestaande bomeninventaris (bomentoets) en het ontwerp in opmaak, nood hebben aan bijkomende ondergrondse analyse omdat er werken moeten gebeuren in de wortelzone of er zich problemen van wortelopdruk stellen. Het doel is om het behoud van deze bomen maximaal te ondersteunen en om correcte maatregelen te bepalen, zoals het aanpassen van de opbouw van de verharding of het inrichten van de ondergrond in functie van doorwortelbaar volume, of het bekijken van eventuele verplantingsmogelijkheden. Het wortelonderzoek wordt uiterlijk uitgevoerd en verwerkt na goedkeuring projectdefinitie/concept en geeft weer in welke mate wortels geïmpacteerd worden door bepaalde ontwerpkeuzes, en wat de te nemen maatregelen zijn.
- Een **boom-groenvolumebalans** is onderdeel van de fase opmaak definitief ontwerp en geeft weer hoeveel groenvolume van bomen er aanwezig is, hoeveel er verdwijnt en hoeveel groenvolume er initieel, na 10 jaar en op eindbeeld bijkomt. Op basis van verschillende parameters wordt de bestaande toestand objectief vergeleken met de ontworpen toestand, na 10 jaar en op eindbeeld. Doelstelling is om op korte termijn (direct na de heraanleg) zo weinig mogelijk groenvolume te verliezen en op langere termijn (als het eindbeeld gerealiseerd is) winst in groenvolume te bekomen. Het groenvolume op eindbeeld is context gebonden en hangt af van de ondergrondse groeiruimte.

2. Technische handvaten (*uitvoeringsvisie*)

2.1. Draaiboek groenblauw als technisch handvat

Voor alle partijen die publieke ruimte ontwerpen en (her)aanleggen binnen stad Antwerpen (stedelijke ontwerpers, AWV, AG Vespa, studiebureaus, Lantis, ...) worden ontwerpfiles ter beschikking gesteld in het draaiboek openbaar domein, hoofdstuk groenblauw. Het draaiboek reikt, onder andere, handvaten aan zoals duidelijke technische snedes van voorkeursoplossingen voor een boomvriendelijk en duurzaam ontwerp en aanleg.

2.2. Handvaten om de interventiemobiliteit te garanderen bij groenmaximalisatie

Veiligheid blijft een belangrijk aandachtspunt voor de stad. Ook in dit bomenplan is veiligheid een kernwaarde, zowel fysieke, sociale als ruimtelijke veiligheid. Naast bereikbaarheid voor de hulpdiensten is het ook nodig om onder meer voor verkoeling te zorgen tijdens hitte. De stad streeft daarom naar zowel het vergroten van het groenvolume, als naar het garanderen van de interventiemobiliteit voor hulpdiensten en de bereikbaarheid van gebouwen langs het openbaar domein.

Om een evenwicht te vinden tussen groenvolume en interventiemobiliteit worden volgende handvaten uitgewerkt:

- Het is cruciaal om de vastgelegde contouren voor doorgang van hulpdiensten te verankeren in het algemeen beleid rond de inrichting van het openbaar domein. Ook moet het vastleggen van locaties voor bomen in relatie tot straatmeubilair en andere nutsvoorzieningen strikt worden afgebakend, zodat verschillende instanties geen dubbele inname van het openbaar domein veroorzaken.
- Het integreren van brandweeradvies vanaf een vroeg stadium in het ontwerpproces: zo kunnen ontwerpers en brandweer samen de conceptuele krijtlijnen van een project definiëren. Dit is bijzonder belangrijk bij complexe dossiers, zoals projecten rond grote of historische gebouwen, hoofdaanrijroutes voor hulpdiensten of zeer smalle doorgangswegen.
- Blijft het advies van de brandweer, dat gevraagd wordt tijdens de eerste projectfase (projectdefinitie/concept) het uitgangspunt voor brandweeradviezen in latere fasen (zoals definitief ontwerp, omgevingsvergunning en aanbestedingsdossier). Bij voorkeur werkt de brandweer per project met één projectbeheerder doorheen het ganse proces.

2.3. Raamovereenkomst groenaanleg en -nazorg

Projecten van stadsvernieuwing en heraanleg van publieke ruimte bevatten meestal een combinatie van grijs- en groenwerken. Groenaanleg vereist specifieke kennis voor aanplant en nazorg van het groendeel in het project van de publieke ruimte om de betreffende planten en bomen maximale overlevings- en groeikansen te bieden.

In de investeringsprojecten waarbij de groenaanplant via Stadsontwikkeling of Vespa wordt uitgevoerd, kan gebruik gemaakt worden van de raamovereenkomst groenaanleg en -nazorg. Om de kwaliteit van het groendeel in heraanleg-projecten te garanderen, zal groenaanleg en nazorg verplicht worden uitgevoerd door een groenaanleg-firma uit een pool firma's die goedgekeurd is door de aanbestedende overheid.

2.4. Aandacht voor bemaling en circulair watergebruik

Zonder voldoende water kwijnen bomen en sterven ze af. Om in de toekomst waterschaarste aan te pakken onderzocht de stad hoe opgepompt grondwater van bouwwerken kan hergebruikt worden voor de stedelijke vijvers en groengebieden. De Antwerpse bemalingsstrategie bouwt verder op de VLAREM-wetgeving en bepaalt dat er in eerste instantie moet worden ingezet op milderende maatregelen en het vermijden van oppompen van grondwater. Als dit niet mogelijk blijkt, moet het water in de onmiddellijke omgeving terug worden geïnfiltreerd, zeker als er blijkt dat er effect is op de grondwaterstand in omliggende parken. Pas in een laatste stap mag het grondwater geloosd worden op het oppervlaktewater of de riolering. Projecten waarvoor een grondwatervergunning noodzakelijk is en een bemalingsnota dient opgemaakt te worden enten zich op en volgen de bemalingsstrategie van stad Antwerpen.

Daarnaast zet Stad Antwerpen ook in op circulair watergebruik. Dat betekent dat de stad maatregelen neemt om water zoveel mogelijk opnieuw te gebruiken. Op die manier verlicht ze de druk op de drinkwatervoorraad en vult ze het grondwater aan. Door op strategische plaatsen circulaire waterleidingen aan te leggen, brengt de stad bruikbaar water naar plaatsen met een grote watervraag. Op deze manier zorgen we ervoor dat overtollig water kan hergebruikt worden voor onder andere stedelijke vijvers en groengebieden.

3. Toekomstbomen als speerpunt (*lange termijnvisie*)

3.1. Beschermend statuut Toekomstboom

Toekomstbomen zijn Large bomen die een extra beschermend statuut kregen, waardoor hun toekomst gegarandeerd wordt. Dit impliceert dat in projecten steeds het behoud van Toekomstbomen als ontwerpuitgangspunt gehanteerd wordt. Daarnaast wordt structureel nagaan of Large bomen geüpgraded kunnen worden tot Toekomstboom.

3.2. Ontradend compensatiemechanisme voor Toekomstbomen

Toekomstbomen die zeer uitzonderlijk, omwille van onoplosbare conflicterende programma's, moeten wijken, zullen via een ontradend compensatiemechanisme gecompenseerd worden:

- Waar mogelijk wordt de Toekomstboom met de nodige voorbereiding verplant naar een nabijgelegen locatie, bij voorkeur binnen het project (met minimaal hetzelfde doorwortelbaar volume).
- Zoniet moet er afhankelijk van de stamomtrek worden gecompenseerd:
 - ◇ een Toekomstboom met stamomtrek < 1 meter, wordt gecompenseerd door één Toekomstboom plantmaat 40-45 cm en minimaal hetzelfde doorwortelbaar volume;
 - ◇ een Toekomstboom met stamomtrek > 1 meter, wordt gecompenseerd door twee Toekomstbomen plantmaat 40-45 cm met minimaal dezelfde doorwortelbare volumes per nieuwe Toekomstboom.

Deze compensaties worden bij voorkeur binnen het project gerealiseerd.

- De compensatiebomen zijn, waar de groeiomstandigheden het toelaten, inheems of inheems¹. Hier kan van afgeweken worden om de uniformiteit in het straatbeeld te continueren.

3.3. Jaarlijkse Toekomstbomen-foto

Om zo transparant mogelijk te communiceren zal er jaarlijks een referentiefoto van de Toekomstbomen in Stad in Kaart opgenomen worden waarmee:

- de evolutie van het aantal Toekomstbomen getuigd wordt;
- uitzonderlijke vellingen en bijhorende compensaties van Toekomstbomen getuigd worden.

Duiding bij de referentiefoto wordt in een flankerend, jaarlijks terugkomend Collegebesluit samengevat (*zie ook de flow in annex*).

Om ook de (her)aanplantgegevens mee te nemen wordt de jaarlijkse referentiefoto best genomen op 1 mei, dit is na het boomplantseizoen (dat steeds jaar-overschrijdend valt). 1 mei 2025 kan hiertoe als nulmeting gelden.

¹ Een inheems+ (uitgesproken als 'inheems plus') boom is een geselecteerde cultuurvariëteit van een soort die inheems is in de Benelux sinds het begin van onze jaartelling. Concreet gaat het om alle inheemse boomsoorten, aangevuld met cultuurvariëteiten van inheemse soorten en ingeburgerde niet-invasieve soorten.

Annex: Procesflow Toekomstbomen (TKB)

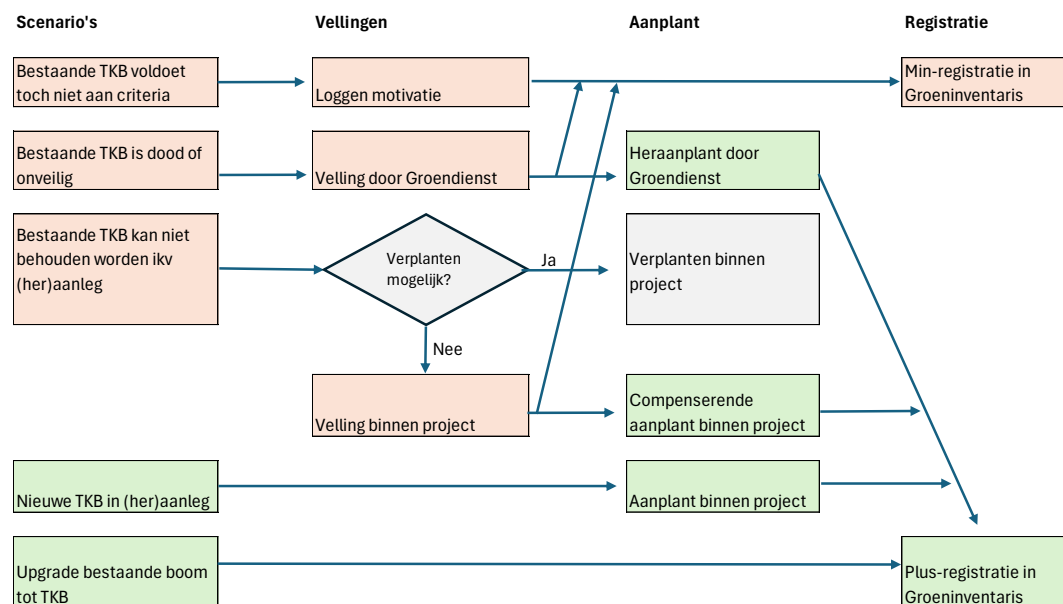
Communicatie TKB-foto Jaar X

Momentopname jaar X, 1 mei:

- #Toekomstbomen per district
- #Kandidaattoekomstbomen per district
- Lijst nieuwe aangeplante TKB (per district)
- Lijst nieuwe gelabelde TKB (per district)
- Lijst gevelde TKB (per district) + motivatie + compensatie
- Lijst label verloren TKB (per district) + motivatie

Achterliggend wordt de TKB laag in de groeninventaris en Stad In Kaart gearcheveerd op datum van 1 mei.

Tussen jaar X en X+1

Communicatie TKB-foto Jaar X+1

Momentopname jaar X+1, 1 mei:

- #Toekomstbomen per district
- #Kandidaattoekomstbomen per district
- Lijst nieuwe aangeplante TKB (per district)
- Lijst nieuwe gelabelde TKB (per district)
- Lijst gevelde TKB (per district) + motivatie + compensatie
- Lijst label verloren TKB (per district) + motivatie

Achterliggend wordt de TKB laag in de groeninventaris en Stad In Kaart gearcheveerd op datum van 1 mei.

